

Jaarplan 2020

Wegbereiden voor actief klimaatbeleid

Na het SER Energieakkoord uit 2013 en het Parijsakkoord uit 2015 heeft ons kabinet in de zomer van 2019 het Klimaatakkoord gepubliceerd dat in 2018 en 2019 is voorbereid met vele partners. In dit Klimaatakkoord is een hele duidelijke rol weggelegd voor de decentrale overheden. Actief lokaal klimaatbeleid wordt nog duidelijker gevraagd van onze gemeenten, waterschappen en provincies. Samenwerking is hiervoor essentieel. Niet alleen nauwe samenwerking met inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven, maar zeker ook binnen alle bestuurslagen van de overheid.

Het behalen van de doelen vergen ingrijpende veranderingen in economie en samenleving. En dit roept diverse reacties op binnen onze samenleving. Naast de al bestaande klimaat- en milieubeweging roeren nieuwe groepen zich in de roep om vergaande klimaatbeleid om de klimaatcrisis op te lossen, zoals de vele jongeren die de straat opgaan, klimaatstakers, extinction rebellion. Daarnaast zijn er andere groepen die in protest komen zoals de boeren en de bouwers, omdat hun beroepsgroepen nadelen ondervinden van verdergaand klimaatbeleid. In deze tijden is juist samenwerking aan gezamenlijke doelen belangrijk en de kans voor iedereen om mee te doen. Niet alleen de lasten maar ook de lusten.

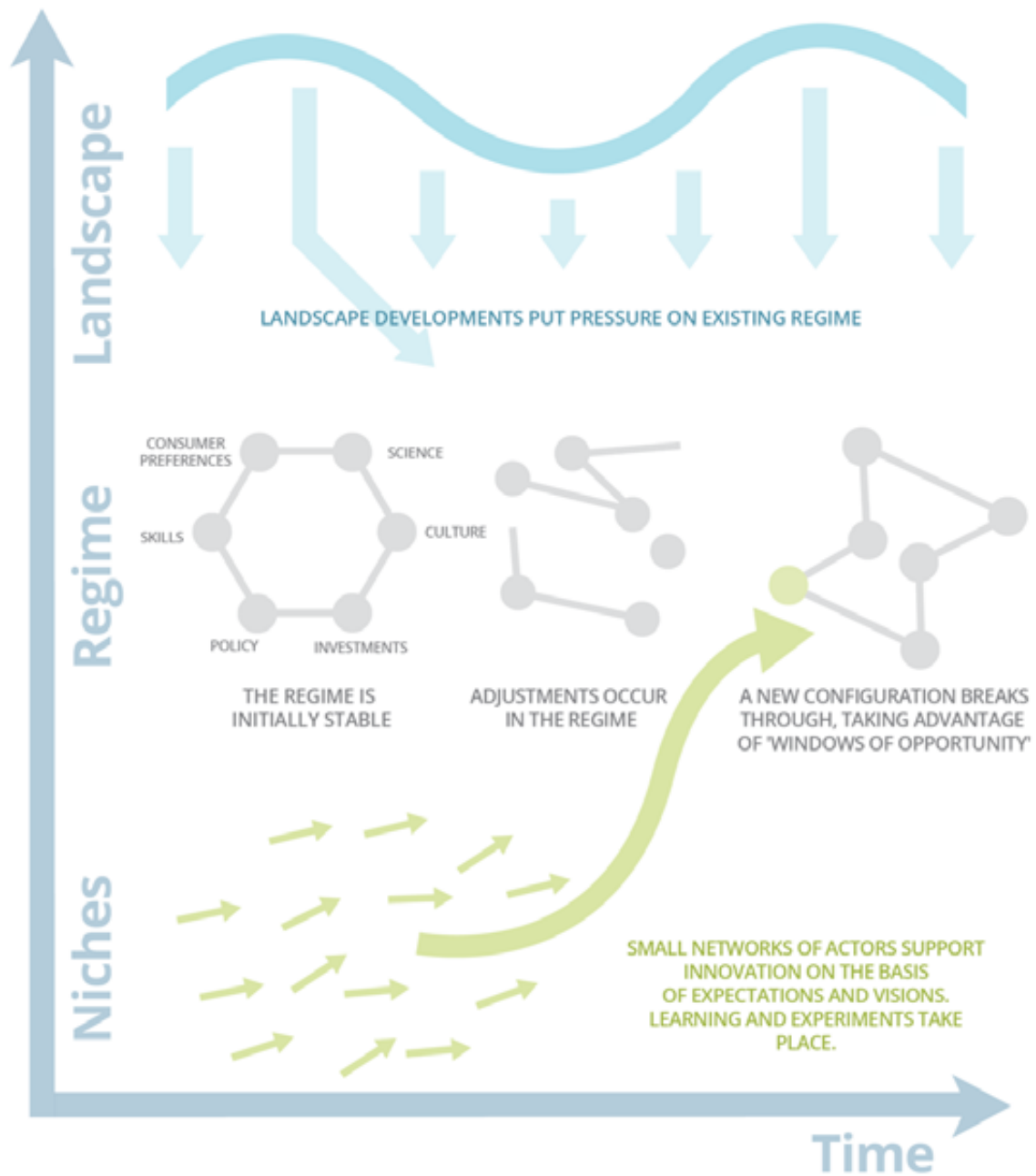
Aandachtspunt in klimaatbeleid is dat het een inclusieve transitie wordt wat betekent iedereen mee kan en gaat doen. Dus ook de groepen die nu (nog) ondervertegenwoordigd zijn in de dialoog en in wijkprocessen zoals groepen Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond of groepen die nu niet mee lijken te kunnen doen vanwege tekort aan

investeringsmogelijkheden. En dat ook in de gevolgen die we nu al ondervinden van de klimaatcrisis, zoals de extreme hitte deze zomer, extremer weer en de droogte vorig jaar, niet vooral – en relatief zwaar – terecht komen bij de minder draagkrachtige of kwetsbare groepen mensen.

Zoals ook al gebleken is in de processen rond de bezetting van de tafels van het Klimaatakkoord zijn er veel meer partijen betrokken bij het onderwerp van klimaat (mitigatie). Hetzelfde beeld tekent zich ook af rond de Nationale Adaptatie Strategie (NAS) en de opkomst bij de nationale congressen op adaptatie en hitte. Als het gaat om de (nationale) processen als het Klimaatakkoord, de RESen en het bestuursakkoord klimaatadaptatie zien we dat de koepelorganisaties van de decentrale overheden (Vereniging Nederlandse Gemeenten, Interprovinciaal Overleg en Unie van Waterschappen) actief hun rol pakken. Aanvullend op de rol die zij in de breedte pakken kijkt Klimaatsbond vooruit wat er vanuit de huidige afspraken, maar ook de doelen op de lange termijn zoals het Parijsakkoord de komende jaren zich gaat voordoen. Wat worden de uitdagingen, waar moet aandacht voor zijn, wat is nodig om mogelijke drempels te slechten dan wel kansen te benutten: **Klimaatsbond als wegbereider.**

Klimaatsbond begeeft zich daarmee in de onderzoeksfase, pionieren, ontwikkelen, zoeken naar instrumenten en experimenten. Dit doen we in coalities samen met onze leden en samenwerkingspartners die hieraan mee willen doen. Vanuit deze groepen kunnen we de geleerde lessen en kennis weer delen met onze andere leden.

Figure 2.2
The multi-level perspective on sustainability transitions

Source: Based on Geels, 2002.

Vanuit de transitietheorie bezien is Klimaatverbond in de meeste gevallen een niche-speler terwijl onze leden vooral regime-spelers zijn. Met de activiteiten in niches boren we de innovatieve en transformatieve krachten en potentie aan doorverkennen, onderzoeken en analyseren van beleid, experimenteren en leren. Daarnaast kan het ook zijn dat we werken aan optimalisatie van het heersende beleid (in het regime). We passen acupunctuur toe met als uiteindelijke doel structurele verandering in positieve zin voor het klimaat.

Het is de bedoeling van Klimaatverbond Nederland dat waar we ook werken in het systeem, of waar onze leden zich ook begeven in het systeem, er gewerkt wordt aan klimaatoptimalisatie van (lokaal) beleid.

In het figuur op pagina 2 van het multi-level perspectief duidt de groene pijl aan wat de bedoeling en de positie is van een groot deel van het werk van Klimaatverbond.

Klimaatverbond is natuurlijk niet de enige speler die zo gepositioneerd is en niet al ons werk is direct zo te duiden. Onze organisatie is gericht op samenwerking in coalities of experimenten met (een deel van) onze leden en soortgelijke maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen. Onze rol is (als relatief kleine, maar dynamische en slagvaardige organisatie) in de niches opereren en zo activiteiten en programma's te ontwikkelen die impactvol zijn als het gaat om lokaal klimaatbeleid. Op deze wijze zijn we aanvullend op het werk dat bijvoorbeeld onze collega's van de koepels VNG, IPO en UvW doen, die veelal in de regimesfeer opereren. Een positieve relatie en nauwe samenwerking met onder andere deze organisaties, maar ook met de ministeries blijft daarom ook in 2020 een van de aandachtspunten. We willen gezamenlijk dezelfde doelen bereiken, maar hebben verschillende en elkaar aanvullende posities in het werkveld. Dat is waardevol en dit verdient nog verdere versterking.

Vooruitkijkend zien we dat er in de komende jaren regelmatig thema's voorbij zullen komen waarvan andere partijen het ingewikkeld zullen vinden om deze aan te pakken, mede omdat ze complex zijn of omdat ze (gevoelsmatig) mogelijke vooruitgang kunnen remmen. Klimaatverbond vindt het belangrijk om toch ook kritisch te blijven kijken en niet vooruitgang in het aanpakken van de klimaatcrisis af te remmen, maar wel te zorgen dat we in de haast geen stappen zetten die later juist contraproductief blijken te zijn of voor een lock-in zorgen. Bijvoorbeeld (en dat doen we al) door het benoemen en bediscussiëren van een concrete en reële prijs voor het uitstoten van CO₂. Maar ook biomassa is zo'n voorbeeld (al sterk kantelend) of compensatie van CO₂-emissies. Of het democratische gehalte van de transitie en adaptatie, en hoe balanceren we top down beleid met zeer belangrijke bottom-up initiatieven. In ons speelveld worden we over vijf jaar gezien als deskundige en inhoudelijke club die op specifieke dossiers mensen en organisaties bij elkaar haalt, onderzoekt en experimenteert, kennis deelt en een scherpe analyse publiceert.

Inhoudelijke programma's in 2020

Binnen het werkveld van Klimaatverbond zijn brede programmalijnen te onderscheiden waarbinnen gewerkt wordt met daaraan gekoppeld een scala van diverse projecten en campagnes:

- Adaptatie
- Mitigatie
- Leden ondersteuning en Klimaatacademie

Adaptatie

Klimaatverbond was ruim twee jaar actief betrokken in het kernteam van de NAS als de projectleider Hitte en Gezondheid. Na diverse succesvolle bijeenkomsten en proeftuinen gaat het NAS-programma over in een nieuwe setting binnen het ministerie van IenW.

In afwachting van de uitkomst van dat proces zet Klimaatverbond in 2020 in op de verdere uitbouw en versterking van het netwerk rond de aanpak van hitte binnen gezondheid, gebouwde en ruimtelijke omgeving.

Doelen:

- 50 gemeenten hebben een lokaal hitteplan;
- Meer dan 200 professionals zijn lid van het hitte en gezondheidsnetwerk en worden regelmatig bereikt rond hitte en gezondheidsvraagstukken;
- Eind 2020 hebben alle RAS (Regionale Adaptatie Strategie) werkregio's de aanpak van hitte voldoende opgenomen in het adaptief handelen van decentrale overheden.

Focus ligt daarbij op:

1. de ondersteuning van gemeenten en GGD's en andere actoren die aan de slag willen met lokale hitteplannen, de ondersteuning van RAS-werkregio's en risicodialogen rond het thema hitte, gezondheid en eenzaamheid.
2. het versterken van de verbinding tussen groene (lees bomen en planten) initiatieven met actoren binnen het sociale en gezondheidsdomein.
3. versterken van de rol van maatschappelijke en bewonersorganisaties binnen lokaal adaptatiebeleid.

De Climate Adaptation Summit in Nederland op 22 oktober 2020 grijpen we aan als momentum om bijeenkomsten te organiseren en een programma te ontwikkelen in internationaal verband, met de link naar o.a. SDG 17 over (internationale) partnerschappen.

Koppeling klimaatmitigatie en klimaatadaptatie

Er is een groeiende interesse (vooral vanuit de klimaatadaptatiehoek) om de koppeling met de energietransitie te zoeken en in het bijzonder met de

aardgasvrije wijken. Er zijn weinig maatschappelijke organisaties die beide expertises in huis hebben, Klimaatverbond Nederland heeft dat wel. In 2019 is onderzocht welke mogelijkheden en voorwaarden er zijn en welke tools door Klimaatverbond Nederland in samenwerking met anderen ontwikkeld moeten worden om deze koppeling te versterken. Daarbij is de in het energiebeleid vergeten koeltebehoefte als prioriteit boven komen drijven.

Doelen:

- Klimaatadaptatie (specifiek hittestress ↔ koeltebehoefte) is een integraal onderdeel van de ontwerpfase, op gebiedsniveau en op gebouwniveau.
- Klimaatadaptatie (specifiek hittestress ↔ koeltebehoefte) is een integraal onderdeel van de businesscase voor woningcorporaties m.b.t. renovatie dan wel sloop- en nieuwbouw.

Koeltebehoefte

Op koeltebehoefte willen we in 2020 de volgende zaken bereikt hebben:

- In elke RES is de energievraag die samenhangt met de koeltebehoefte een integraal onderdeel van het plan. Dit zal ook een vereiste vanuit de ministeries moeten worden.
- In de warmteplannen die gemeenten hebben opgesteld is expliciet beschreven per wijk hoe, in samenhang met de typologie van de wijk (sociaal-economisch, gebiedsinrichting, gebouwen) en de voorziene warmtebron, de koeltebehoefte wordt georganiseerd.
- Zowel gemeenten als individuele bewoners hebben een "handelingsperspectief" m.b.t. de groeiende koeltebehoefte, zowel qua gedrag (overdag alles dicht, 's nachts of 's ochtends vroeg "spuien") als te nemen maatregelen zonder dat een airconditioner nodig is

(zonwering buitenzijde, gereguleerde ventilatie en betere isolatie). Gemeenten dragen dat actief uit naar inwoners, en maken afspraken met woningcorporaties (via de jaarlijkse prestatieafspraken) over juist deze voorzieningen (zonwering, isolatie, gereguleerde ventilatie). We gaan samen met onze leden onderzoeken hoe we dit doel kunnen bereiken.

Daarnaast gaan we in 2020 onderzoeken of we op dit thema internationaal kunnen samenwerken met partnerorganisaties in ons Climate Alliance en Energy Cities netwerk.

Mitigatie

Interne CO₂-beprijzing

In 2019 is een sterk begin gemaakt van een breed programma op het onderwerp van interne CO₂-beprijzing in nauwe samenwerking met het ministerie van IenW, de koepels, PIANOo, RIVM en dit zetten we door in 2020 en verder.

Op nationaal en lokaal niveau

In 2020 is het doel dat de meeste gemeenten, waterschappen en provincies (gecertificeerd) weten van hun CO₂-voetafdruk, dat ze interne CO₂-beprijzing gebruiken en dat hebben geborgd in concrete werkafspraken en verslaglegging (openbaar) gericht op 55% CO₂-reductie (of meer, want het kan in 5 jaar zo dringend gevoeld worden dat we naar de 60% gaan) op scope 1, 2 en 3 emissies (dus ook de indirecte emissies). We zijn als Klimaatverbond Nederland hier verbinder en bewegelijke ontwikkelende kracht. We koppelen het ook aan onze Monitor Klimaatverbond Nederland.

Internationaal

Als het gaat om internationale samenwerking is ons doel in 2020 dat de samenwerking op Europees niveau sterk is en blijft. We werken met tientallen gemeenten

en regio's samen en zijn deel van het netwerk (en mede-aanjager) dat zorgt voor een goede borging (bv gecertificeerde LCA's per product/productgroep en een goed overzicht van instrumenten en voortgang). Ook hier heeft Klimaatverbond Nederland de rol van verbinder en aanjager.

Vanuit CO₂-beprijzing, CO₂-voetafdruk-bepaling en Sustainable Development Goal nummer 17 (duurzame partnerschappen) werken we met ontwikkelingsorganisaties en concrete partners in het 'globale zuiden' aan wederkerige samenwerking. Rol van Klimaatverbond Nederland is stimuleren van deze samenwerking, de concrete verhalen van klimaatimpact communiceren en partners bij elkaar brengen (in Nederland bv met VNG/VNG-I, Oxfam, Cordaid, BothEnds, HIVOS etc).

Gebouwde omgeving en energietransitie

We zijn partner in het netwerk van organisaties die deze energietransitie ondersteunen waarbij Klimaatverbond Nederland specifieke thema's pakt zoals de financiële/technische ontzorging (Esco-ontwikkeling) samen met gemeenten of regio's en energie&armoede. We bouwen op deze thema's actuele dossiers en verbinden partijen of groepen mensen die hierop actief zijn. Een van de manieren waarop we dat doen is door actieve ondersteuning van het programma Gebouwde Omgeving binnen het Gelders EnergieAkkoord en door het uitwerken van financiële ontzorgingsmodellen met een groep van gemeenten, mogelijk gesteund met geld van de EU (is nu nog in ontwikkeling).

De energietransitie vraagt om beleid dat direct en indirect bij mensen achter de voordeur beland en het vraagt om investeringen en ander gedrag van mensen. Dat kan niet succesvol zijn zonder dat er draagvlak voor is, actieve participatie mogelijk is en mensen weten wat ze zelf kunnen doen. Dat betekent dat iedereen mee moet kunnen doen.

Daarom is de inclusieve participatie een extra aandachtspunt voor Klimaatverbond. Geconstateerd wordt dat (groepen) mensen met een andere culturele of migratie-achtergrond veelal nog niet participeren in de processen van energietransitie. Klimaatverbond verkent met een coalitie van samenwerkingspartners hoe dit meer gestimuleerd kan worden om inclusieve participatieprocessen te realiseren. Daar is de energietransitie (en de wijk) bij gebaat.

Klimaatverbond blijft het thema energiebesparing (en de bijbehorende gedragsverandering) agenderen, met onder andere Warmetruiendag. In 2020 valt Warmetruiendag op vrijdag 7 februari en het thema is de Wereld van Warmetruiendag waarmee we ons richten op handelingsperspectieven in het kader van energiebesparing maar ook richting andere handelingsperspectieven die zorgen voor lagere CO₂-emissies. Naast een stevig en actief beleid op energiebesparing blijft het eigen handelingsperspectief ook belangrijk. Komend jaar wordt gezocht naar wat Klimaatverbond hier verder nog op kan doen als wegbereider en met welke samenwerkingspartners (inhoudelijk en financieel). Wat staat energiebesparing in de weg, hoe maken we energiebesparing van iedereen? Hierover organiseren we het overleg met partners, onder andere in een Raad van Advies.

In 2020 organiseert Klimaatverbond een aantal projecten en workshops op het gebied van het programma mitigatie:

- Binnen het **Gelders Energieakkoord (GEA)** zijn er nu vijf hoofdthema's geformuleerd. Klimaatverbond Nederland is in 2019 trekker (we leveren een technisch voorzitter en programmaregisseur) van het programma Gebouwde Omgeving en de daaronder vallende werkgroep rondom financiële arrangementen/ESCO's. Daarnaast maken we deel uit van de GEA Board en GEA Support (oude stuurgroep). Tot slot zijn we actief betrokken bij de communicatie van GEA. Aan het begin van het jaar worden de uitvoeringsplannen binnen GEA

vastgesteld en wordt opnieuw bekeken welke bijdrage Klimaatverbond zal leveren;

- Doorontwikkeling van de activerende campagne **Groene Voetstappen** in samenwerking met Missing Chapter Foundation, vertegenwoordigers van onze leden, Natuur- en Milieueducatiecentra, bedrijven en ministeries. Daarnaast wordt in nauwe samenwerking met de Missing Chapter Foundation, de Klimaatgezant en het Ministerie van EZK onderzocht hoe we de Kinderklimaattop groter kunnen maken en doorontwikkelen naar een meerjarig programma met nog meer positieve impact voor de toekomst (in de Kinderen en Jongeren Klimaataliantie). In het voorjaar van 2020 staat er een geheel vernieuwd programma in de zogenoemde Kinderen en Jongeren Klimaataliantie;
- In maart 2020 zal weer een **landelijke Kinderklimaattop** georganiseerd worden in het kader van ons EU-project over de **Sustainable Development Goals (SDG's)**.
- Het EU DEAR-project **Change the Power – (Em)power to change** voeren we uit in samenwerkingsverband met **Climate Alliance**. In totaal doen 20 organisaties mee, waaronder ons lid gemeente Den Haag, uit 11 verschillende landen. Het project focust op de 17 SDG's, die onderdeel zijn van de ontwikkelingsagenda van de Verenigde Naties, en meer specifiek op de klimaatdoelen. Change the Power heeft een sterke educatie/bewustwordingscomponent en heeft als doel om de duurzame ontwikkelingsdoelen meer voor het voetlicht te brengen bij lokale overheden, provincies en het publiek. Dit doen wij in Nederland door (creatieve) dialogen te organiseren tussen jongeren en besluitvormers/bestuurders.
- Onder de paraplu van het EU DEAR-project organiseert Klimaatverbond in april, tijdens de jaarlijkse conferentie van Energy Cities in Heerlen een **internationale Jongerentop** i.s.m. gemeente Heerlen, Energy Cities en de partners uit het DEAR-project.

- Om actief klimaatbeleid bij decentrale overheden te stimuleren en uit te voeren biedt **De Klimaatacademie** – onderdeel van Klimaatverbond Nederland – professionals van decentrale overheden handvatten om door te pakken. Kennis, kunde en inspiratie op gebied van mitigatie en adaptatie worden gedeeld door middel van inspirerende (en veelal interactieve) workshops en publicaties. Variërend van energietransitie tot hittestress, van gedragsverandering tot burgerparticipatie. Het aanbod binnen de Klimaatacademie zal in 2020 vooral op aanvraag georganiseerd worden.
- Een laatste project dat nog in ontwikkeling is, maar we in 2019 al mee zijn begonnen is de **Monitor Klimaatverbond Nederland**. Het basisidee is dat deze beleidsmonitor één van onze vaste producten is over vijf jaar. Met de regelmaat van de klok voeren we enquêtes uit rond belangrijke thema's met korte analyses terwijl we onze achterbannen tweejaarlijks bedienen met een scherpe Monitor Klimaatverbond Nederland waarin de staat van het lokale klimaatbeleid wordt gepresenteerd. Daarin doen we benchmarking en zetten we in op brede communicatie; ook naar de gemeenteraden, provinciale staten en algemeen besturen van respectievelijk gemeenten, provincies en waterschappen. Voor onze leden maken we elke twee jaar een constructief/kritische SWOT-beleidsanalyse per lid (op basis van de monitor), een product waarop we bekend zijn over 5 jaar.

Ontwikkelpunten

Naast bovenstaande activiteiten zijn er nog meer ideeën en activiteiten die Klimaatverbond volgend jaar wil verkennen, ontwikkelen of in gang wil zetten. Hieronder een greep uit deze ideeën en activiteiten.

Verkenning van grondbeginsel

Gezondheid van bewoners als centraal uitgangspunt voor klimaat- en energiematregelen (als tegenhanger van de top-down technische benadering).

De ondergrond (infrastructuur) opgave

Bottom-up en top-down samen op laten gaan, hoe doen we dat? Buffering van warmte in zomer (bv nieuwbouw all electric en renovatiewijken) voor winter.

Activiteiten rond internationale Klimaatadaptatietop in Nederland

Internationale partnerschappen in het kader van SDG 17, alternatieven voor CO₂-compensatie programma's, etc.

Lokaal eigenaarschap van de energie- voorziening & energieke samenleving herintroduceren

Coöperatief, op menselijke schaal. Dus op dorp / buurtniveau.

Participatiecoalitie, maatschappelijk eigendom, lokale democratie, beleidsanalyse, gelijk speelveld, burgerbegroting.

Eigen organisatie

Om dit alles te kunnen (blijven) doen is de toekomstbestendigheid van de eigen organisatie een belangrijk en voortdurend aandachtspunt. Klimaatverbond Nederland is een kleine organisatie met relatief grote ambities. Groei is geen doel op zich. Wel is er het streven om continue door te ontwikkelen op kwaliteit en inhoud. Daarvoor is het belangrijk om te zoeken naar de optimale grootte van de organisatie waarin we ons (wegbereidende) werk goed kunnen doen aan de voorkant, en de grote opschaling door anderen te laten doen. Dit alles komt samen in de volgende aandachtspunten voor 2020:

- Meer interactie binnen de vereniging van Klimaatverbond Nederland met de leden en de leden onderling, onder andere door het vormen van experimenteer- of pilotgroepen en het leggen van verbindingen naar de anderen. Op 20 februari zal er weer een inspirerende inhoudelijke ledendag georganiseerd worden;
- Versterken van de internationale samenwerkingen met onder andere Climate Alliance en Energy Cities, en het (gezamenlijk) opstarten van nieuwe programma's die ook extra financiën zullen genereren;
- Inhoudelijk relatiebeheer als rode draad in alle activiteiten zorgt voor meer uitwisseling en deskundigheidsbevordering met en voor onze leden;
- Eigen organisatie inhoudelijk versterken en de financiële positie verbeteren, door onder andere meer inzet op relatiebeheer en financiële kansen. Dit vraagt een actieve en ondernemende houding van alle teamleden. Er is al begonnen met het realiseren van een meer optimale balans tussen ondersteuning en inhoudelijke inzet in het team en die lijn wordt actief doorgezet in 2020
- Naast dit inhoudelijke jaarplan is er een begroting opgesteld voor 2020. Uit deze begroting blijkt dat de ingezette lijnen op financieel gebied nu positief effect heeft. Wel staat er voor 2020 nog

een acquisitie-opgave open van € 10.000 naast wat we binnen de projecten zullen gaan realiseren. Een van de randvoorwaarden hiervoor is dat we de interne en externe communicatie op een hoog peil houden. Eind 2019 zal het communicatieplan klaar zijn en in 2020 gaan we daar actief uitvoering aan geven. Al onze communicatiemiddelen en kanalen (nieuwsbrieven, sociale media kanalen, website en bijeenkomsten) worden goed onder de loep genomen en waar nodig verbeterd, en we gaan meer onderwerpspecifiek communiceren. (Hiervoor wordt onder andere de website vernieuwd en zijn we in 2019 al begonnen met het inrichten van een goed te onderhouden contact- en relatiemanagement systeem.

Voor de bredere inbedding en positionering van Klimaatverbond is het belangrijk dat we een actief en enthousiast bestuur hebben en dat het bestuur de diverse geledingen binnen onze vereniging vertegenwoordigt. Ook is het streven een zo breed mogelijk politiek spectrum in het bestuur weerspiegelt te zien. Begin 2020 zijn alle vacante posities binnen het bestuur opgevuld. Het vernieuwde bestuur zal samen met het team een inspirerende bijeenkomst hebben over het werk van Klimaatverbond en wat er de komende jaren voor kansen liggen.